

Eho otmice Grilovice

Nebeska milost još me drži živim / tim što mi u snu kazuje divote... Istorijske činjenice o tzv. Grilovoj aferi su sljedeće: 1747. godina predstavlja godinu kada je peraska samouprava poslednji put djelovala. Krupna odluka Peraštana protiv centralne mletačke vlasti, a sve u cilju odbrane jedne nečasne likvidacije jednog poznatog i bogatog Peraštanina, dovela je do interesantne priče u povijesti Boke. Sažeto rečeno, radilo se o neophodnoj ravnoteži straha između nasilja i osvete, koja je vladala u svijesti savremenika. Opština Perast organizovala je osvetu, u vidu otmice Grilove udovice Garofalije i njene pratnje, iz saraja skadarskog paše. Sve se to odigralo u najdubljoj tajnosti i bez pismene dokumentacije, jedino je sačuvan jedan nepotpisani dokument.

Organizacija osvete uklopila se u tobožnje bjektstvo uhapšenih žena, iako je u ratničkom Perastu, tada, to bilo nemoguće. Jedan od učesnika u pomoći da se žene vrate u Perast zapisao je: Putuju za Skadar noću, uz sva moguća obezbjeđenja tajnosti, dostavljaju tajna obavještenja ženama, a one sa velikom radošću primaju njihov toliko očekivani sadržaj... Dok svi čuvari spavaju kao mrtvi, izvlače ih vani, ukrcavaju u čamce, odlaze rijekom, a zatim po obroncima brda... To je zadivilo cijeli svijet i svi su hvalili Peraštane, koji su imali dovoljno hrabrosti da ostvare ono što su uradili. Žene su kao u trijumfu dovedene u Perast. O ovom događaju sačuvane su i narodne pjesme. U centru zbivanja je neobičan životni put Krila (Krst) Cvjetkovića, zvanog Grilo.

Grilo je već kao dijete počeo ploviti, na trgovačkim jedrenjacima, a potom postaje plaćeni vojnik na malteškom brodu. Predstavljao je strah i trepet na brodovima, pokazavši hrabrost i snagu na morskim megdanima. Kada je, u jednom trenutku, odlučio da prestane sa gusarskim akcijama i da se sa porodicom smjesti u Perast, Grilo je predložio francuskom kaptanu Deflandru da mu unajmi brod i preveze ga u Boku. U Drač su stigli 1746. godine radi nabavke vode i jedan Ulcinjanin ga je prepoznao. Kada je nastavljena vožnja, zaustavila ih je naoružana tartana i Grilo je obješen o

ISTORIJA BOKE, VJEKOVIMA UNAZAD PRIČALA JE PRIČE KOJE SU ULAZILE U SFERU LEGENDARNOG I MITSKOG, A JEDNA OD NJIH JE I NAJLJEPŠA LJUBAVNA ŠTORIJA MLADE GRILOVICE. PREPLITANJEM ISTORIJE I ISTORIJSKIH FAKATA I PRIPOVIJEDANJA, UMJETNIČKIH NITI IMAŠTE NARATORA, NASTAJU DIRLJIVI TEKSTOVI U ČIJEM JE SA-DRŽAJU LJUBAV.

PIŠE: MAJA GRGUREVIĆ

Na glasu i kao dobri ratnici Peraštani su imali privilegiju da čuvaju ratnu zastavu „Gonfalonea“

glavni jarbol tartane, iako je nepravredno uhapšen i ubijen, jer je bio na francuskom brodu, sa francuskom zastavom. Cjelokupno njegovo blago je oduzeto, odvedena je njegova žena, njena sestra i ženska pratnja broda. Udovica i njena sestra nalazile su se u dvoru skadarskog paše, koji je za njih očekivao veliki otkup. Preoteti žene bez otkupa iz tamnice Čaušević-paše usred Skadra, zna-

čilo bi, prema tadašnjim moralnim ubjedenjima, veliku sramotu. 1747. godine, službeno se utvrđuje da za bijeg Grilove žene i pratnje niko ne snosi krivicu, pa su se predstavnici peraska opštine pustili iz kotorskog zatvora.

Ovaj interesantni događaj za istoriju i kulturu Boke poslužio je kao inspiracija Antunu Veroni (1867-1932) da napiše pripovijest o Grilo-

vici, te da je umjetnički uobličio, uzimajući Grilovu aferu kao početnu narativnu nit za građenje svoje priče. Pod pseudonimom Bogomil Hrvatovski piše o ljubavnoj vezi između Jele i Stjepa. Na početku svoje priče koristi se motoom iz Šekspirovog djela: Ni kamen srcu puta ne zagradi. Što ljubav može, to će ljubav smjeti. Odabirom ovog motoa, pisac već na samom početku nagovješta-

va da je ljubav svemoguća, i da ruši sve prepreke i zidove. Radnja pripovijetke se takođe odvija u Peratu, ovog puta u 17. vijeku, kada starac Vaso odlazi u kulu gdje se nalazi Jela, i odnosi joj Stjepanovo pismo i konop za bijeg, prerušen u prosjaka.

Duh vremena je, navodi pisac, zahtijevao strogost i patrijarhalno vaspitanje, kao i ugovorene brakove. Porodice Jele i Stjepana bile su protiv njihove ljubavi, ali ništa i niko nije mogao da poruši ono što srce sagradi. Iako je Jelin otac, Nikola, zatvarao svoju kći da ne bi dolazila u kontakt sa Stjepanom, ona je uvijek nalazila načina da to učini. Ljubav je čudnovat pojav u čovječijem srcu, reći će pripovjedač u jednom dijelu teksta. Stjepan ode u mornare bez očevo blagoslova, a ostaju želje, snovi, čežnje i ljubav mlade Peraštanke. Nakon nekoliko godina Stjepanovog odustva, u Perast dođe, prema priči Bogomila Hrvatovskog, Grile, iskusni i hrabri gusar, te zaprosi Jelu.

Ugovaranje brakova je bio običaj koji se morao poštovati, a mladoženja je u bokeljskoj nošnji, sa svim popraćenim običajima toga doba, isprosio ruku mlade Jele. Na moru, dok su vozili veliko blago nakon nezvoljene svadbe, Turci su zarobili Grila i ubili ga, a žene odveli. Stjepan, nakon nekoliko godina želi osvetu, i naravno – oslobođenje svoje velike ljubavi, Jele. Priča se završava sretno, na Gospi od Škrpjela, scenom u kojoj Jela sa sinom u naručju pogled baca na more, duboko uvjerena da je njenu i Stjepanovu ljubav upravo ova Gospa spasila: Kroz cijeli svoj sretni život ostade Jela harna i zahvalna čudotvornoj Gospi, a kad bi ju tko zapitao, tko ju je spasio, odgovorila bi: Gospa od Škrpjela. Do godine se uzradova sinčiću, a veće sreće nije ni tražila u Boga.

Antun Verona je ovom umjetničkom proznom tvorinom vratio duh prošlih vremena u beskrajno plavetnilo bokeljske književnosti, pišući o ljubavi dvoje mladih, kulturi i običajima Perasta.

Jedna od zavjetnih pločica na Gospi od Škrpjela